

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

СОПРОНЮК ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ

УДК 343.13

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ САНКЦІЇ

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу і криміналістики юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
ПАВЛИШИН Андрій Андрійович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри кримінального процесу
і криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
ПОПЕЛЮШКО Василь Олександрович,
Національний університет «Острозька академія»,
завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін;

кандидат юридичних наук, доцент
КРУШИНСЬКИЙ Сергій Антонович,
Хмельницький університет управління
та права імені Л. Юзькова,
декан юридичного факультету.

Захист відбудеться 05 січня 2021 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, ауд. № 249.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розіслано 2 грудня 2020 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. О. Семків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Дослідження санкцій норм права традиційно належить до актуальних, але, водночас, дискусійних проблем не тільки теорії права, але й галузевих правових наук. Не є винятком і кримінальне процесуальне право, норми якого виконують регулятивні та охоронні функції, спрямовані на встановлення кримінальних процесуальних відносин та юридичних фактів, що їх породили (вчинення кримінального правопорушення). З метою ефективної реалізації цих напрямів запроваджена система особливих правових засобів, серед яких чільне місце відведене кримінальним процесуальними санкціям. Від їхньої конструкції залежить виконання завдань кримінального провадження, ефективність усього кримінального процесуального законодавства.

Ґрунтовне дослідження кримінальних процесуальних санкцій було б неможливим без вагомого внеску у цю проблематику представників теорії права. Як самостійний предмет дослідження у межах цієї науки, санкції розглядали Н. І. Дегтярьова, О. В. Дьяченко, Л. М. Кабанова, Д. А. Ковалюнас, О. В. Краснов, С. В. Курильов, О. Е. Лейст, О. А. Мусаткіна, В. Ю. Орехов, З. В. Попова, Е. А. Сатіна, М. В. Соколов та ін.

Тематика кримінальних процесуальних санкцій є предметом дослідження з другої половини ХХ сторіччя та залишається актуальною й практично затребуваною досі. Утім повного та завершеного вчення про кримінальні процесуальні санкції поки немає.

Мінливість політико-правової ситуації в нашій державі, динамізм, складність кримінальних процесуальних правовідносин спонукає до вироблення якісно нових підходів до розуміння кримінальних процесуальних санкцій, подолання стереотипів, що склалися у цьому напрямі наукових розвідок.

У вітчизняній доктрині кримінального процесу відображені лише деякі питання, пов'язані із суттю та застосуванням кримінальних процесуальних санкцій, однак на монографічному, дисертаційному рівнях ця категорія не піддана окремому дослідженню. Натомість у російській кримінальній процесуальній науці цьому структурному елементу норм кримінального процесуального права присвячена дисертація С. О. Полуніна.

Різні аспекти, зокрема дискусійні, кримінальних процесуальних санкцій одержали висвітлення у працях таких науковців, як А. Х. Ананієв, О. В. Андрушко, А. С. Барабаш, А. С. Бахта, В. М. Бібіло, Р. М. Білокінь, В. С. Вепреєв, Г. М. Ветрова, С. О. Гейц, О. В. Гриненко, М. О. Громов, В. Ю. Дрозд, П. С. Елькінд, І. В. Єрпильов, О. В. Єні, З. П. Коврига, В. М. Корнуков, О. В. Крикунов, Д. А. Ліпінський, Л. О. Максимова, В. В. Малишева, А. М. Мартинців, О. В. Мироненко, А. В. Мурзановська, Я. О. Мотовіловкер, І. Л. Петрухін, В. В. Рожнова, Е. Є. Томін, К. Серєда, Д. А. Скоромний, А. І. Столмаков, М. С. Строгович, Л. Д. Удалова, О. Ю. Хабло, А. Я. Хитра, В. Д. Чабанюк, О. В. Чукова та ін.

Водночас, у теорії кримінального процесу не вироблено загальноприйняте визначення поняття «кримінальна процесуальна санкція», залишаються спірними питання класифікації санкцій норм кримінального процесуального права, віднесення до них тих чи інших процесуальних засобів впливу на впорядкування процесуальних відносин, ведуться дискусії щодо існування позитивних кримінальних процесуальних санкцій та їхнього змісту. Така ситуація спричиняє роз'єднаність та суперечливість категоріального апарату кримінальної процесуальної науки.

Понад те, відсутні єдині, однозначні наукові уявлення щодо співвідношення кримінальних процесуальних санкцій із суміжними поняттями – кримінальним процесуальним примусом та кримінальною процесуальною відповідальністю.

Незважаючи на наявність певної методологічної основи, досі залишаються не дослідженими проблеми понять негативних і позитивних кримінальних процесуальних санкцій, не розкриті їх особливості як парних правових категорій.

У теоретичному аспекті дослідження кримінальних процесуальних санкцій розширює та поглиблює уявлення про механізм кримінального процесуального регулювання, вплив елементів норм кримінального процесуального закону на діяльність суб'єктів кримінального провадження.

Без з'ясування суті кримінальної процесуальної санкції не може бути й мови про дотримання правил законодавчої техніки при конструюванні норм кримінального процесуального закону, належне правозастосування таких норм, а також про ефективність правового регулювання кримінальних процесуальних правовідносин. Тож дослідження проблеми кримінальних процесуальних санкцій – не самоціль, а засіб досягнення необхідного практичного результату – удосконалення регламентації кримінальної процесуальної діяльності.

Вищевикладене й зумовило вибір теми цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р., а також у межах наукової теми кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка «Забезпечення реалізації прав і свобод особи у кримінальному провадженні в контексті конституційних змін та новел кримінального процесуального законодавства» (номер державної реєстрації 0118U000624). Тему дисертації «Кримінальні процесуальні санкції» затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 23/2 від 22 лютого 2014 р.).

Мета й завдання дослідження. Метою дисертації є системний аналіз розуміння кримінальних процесуальних санкцій, обґрунтування їх позитивного аспекту та вироблення пропозицій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України, практики його застосування у цьому напрямі.

Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

- з'ясувати стан дослідження проблематики кримінальних процесуальних санкцій;
- визначити ознаки та сформулювати дефініцію поняття «кримінальні процесуальні санкції»;
- дослідити співвідношення кримінального процесуального примусу, кримінальної процесуальної відповідальності та кримінальних процесуальних санкцій;
- здійснити класифікацію санкцій у кримінальному процесуальному праві;
- проаналізувати застосування кримінальних процесуальних санкцій під час досудового розслідування;
- розкрити застосування кримінальних процесуальних санкцій у судовому провадженні;
- висвітлити регламентацію застосування кримінальних процесуальних санкцій у кримінальному процесуальному праві інших держав;
- вивчити судову практику застосування кримінальних процесуальних санкцій;
- виробити та обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення правового регулювання санкцій у кримінальному провадженні.

Об'єктом дослідження є норми кримінального процесуального права.

Предметом дослідження є кримінальні процесуальні санкції.

Методи дослідження. Основою дослідження становить *діалектичний підхід* до наукового пізнання соціальних явищ.

При написанні роботи також використані загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання: *аналіз* (застосовувався з метою детального дослідження кримінальних процесуальних санкцій, що дало можливість, зокрема, виокремити їхні ознаки), *синтез* (використовувався для класифікації санкцій у кримінальному провадженні), *узагальнення* (застосовувався з метою формування та розвитку на основі вже наявних у спеціальній літературі позицій та думок нових наукових підходів, пропозицій щодо розуміння кримінальних процесуальних санкцій), *структурно-функціональний метод* (дав можливість виокремити як негативні, так і позитивні наслідки застосування санкції кримінальної процесуальної норми, пов'язані із реалізацією її диспозиції), *герменевтичний метод* (використовувався для тлумачення суті та змісту кримінальних процесуальних санкцій у досудовому та судовому провадженні), *догматичний* чи *спеціально-юридичний метод* (застосовувався при аналізі особливостей реалізації кримінальних процесуальних санкцій); *порівняльно-правовий метод* (дав можливість порівняти регламентацію кримінальних процесуальних санкцій у кримінальному процесуальному законодавстві України та інших держав); *моделювання* (застосовувався для побудови проектів кримінальних процесуальних санкцій); *конкретно-соціологічний* (за його допомогою досліджено нові та дискусійні доктринальні підходи, ефективність деяких кримінальних процесуальних санкцій шляхом анкетування суб'єктів правозастосовної діяльності).

Нормативну основу дисертації становлять Конституція України, КПК України, КК України, КпАП України та інші Закони України, правові позиції ВП ВС, інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ, наказ Генеральної прокуратури України, а також положення кримінального процесуального законодавства зарубіжних держав, що регламентують застосування санкцій норм кримінального процесуального права.

Теоретичну основу дослідження складають праці вітчизняних і зарубіжних науковців у галузях теорії права, кримінального процесуального та цивільного процесуального права.

Емпіричну базу дисертації становлять понад 400 рішень слідчих суддів, судів першої та апеляційної інстанцій, викладені в ЄДРСР, рішення ККС та ВП ВС, а також результати анкетування, у межах якого опитано 60 суддів місцевих і апеляційних судів, 75 прокурорів місцевих та регіональних прокуратур, 65 адвокатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що подана праця є першим у вітчизняній правовій науці дослідженням кримінальних процесуальних санкцій, в якому з позиції теорії права та галузевих процесуальних правових наук розглянуті доктринальні та прикладні питання їх застосування, містить науково обгрунтовану та практично затребувану концепцію санкцій у кримінальному процесуальному праві, що доповнює надбання кримінального процесу.

Найістотнішими результатами дослідження, яким властиві елементи наукової новизни є такі положення та висновки.

Уперше:

- запропоновано розглядати кримінальну процесуальну санкцію не тільки як вказівку на несприятливі наслідки порушення диспозиції кримінальної процесуальної норми, але і як схвалення, пов'язані з реалізацією цієї диспозиції. З огляду на це, кримінальну процесуальну санкцію визначено як елемент норми кримінального процесуального права, що містить як негативні наслідки невиконання чи недотримання диспозиції кримінальної процесуальної норми, так і погодження, дозвіл, пов'язані з реалізацією цієї диспозиції, застосовується державними органами і службовими особами, які ведуть кримінальне провадження, а у випадках, передбачених законом, й іншими суб'єктами, та містить підсумкову оцінку рішень, дій чи бездіяльності учасників кримінальних процесуальних відносин;

- обгрунтовано, що класифікація кримінальних процесуальних санкцій на правовідновлювальні, каральні, недійсні, а також на абсолютно визначені, відносно визначені та альтернативні не може вважатися всеохоплюючою, оскільки розкриває суть лише негативних санкцій. Тож вона є лише додатковою;

- здійснено класифікацію усієї системи кримінальних процесуальних санкцій за наслідками виконання, дотримання чи невиконання, недотримання диспозиції кримінальної процесуальної норми на позитивні та негативні. Це основний критерій класифікації;

– аргументовано, що позитивними кримінальними процесуальними є санкції, що передбачають погодження, дозвіл учасникові кримінальних процесуальних відносин на вчинення процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень, містять позитивну оцінку його кримінальної процесуальної діяльності та спрямовані на задоволення публічного інтересу;

– запропоновано класифікувати позитивні кримінальні процесуальні санкції за змістом на чотири групи: а) санкції, пов'язані із погодженням і дозволом на застосування заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів кримінального процесуального примусу; б) санкції, пов'язані із погодженням і дозволом на проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із обмеженням конституційних прав і свобод особи, та негласних слідчих (розшукових) дій; в) санкції, пов'язані із погодженням та (або) дозволом рішень про рух кримінального провадження; г) санкції, пов'язані із погодженням процесуальних рішень про обмеження майнових прав особи у кримінальному провадженні.

– внесено пропозицію класифікувати негативні кримінальні процесуальні санкції ще й за характером негативних наслідків, вказівку на які вони містять, на санкції, що вказують на негативні наслідки доказового характеру, на санкції, що вказують на негативні наслідки фізичного та майнового характеру, та на санкції, що вказують на негативні наслідки організаційного характеру;

– запропоновано розширити повноваження керівника органу досудового розслідування, доповнивши редакцію ч. 2 ст. 39 КПК України новим п. 6¹ такого змісту: «передавати, у межах своїх повноважень, кримінальне провадження від одного слідчого іншому слідчому з метою забезпечення ефективності досудового розслідування»;

– обґрунтовано передбачити у ч. 1 ст. 324 КПК України, що у разі неприбуття без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття в судові засідання прокурора або захисника у кримінальному провадженні, в якому його участь є обов'язковою, суд покладає на нього витрати, пов'язані з відкладенням судового розгляду;

– запропоновано наділити суд повноваженням накласти грошове стягнення на викривача у разі неприбуття його за викликом без поважних причин.

Удосконалено:

– наукові уявлення про ознаки кримінальної процесуальної санкції: а) є елементом норми кримінального процесуального права; б) може містити як негативні наслідки невиконання чи дії всупереч диспозиції кримінальної процесуальної норми, так і схвалення, дозвіл, пов'язані з реалізацією цієї диспозиції; в) застосовується державними органами і службовими особами, які ведуть кримінальне провадження, а у випадках, передбачених законом, й іншими суб'єктами; г) конкретизується в акті застосування права та у межах кримінального процесуального правовідношення; д) містить підсумкову оцінку рішень, дій чи бездіяльності учасників кримінальних процесуальних відносин;

– підходи до розмежування заходів кримінального процесуального примусу та негативних кримінальних процесуальних санкцій – реалізація останніх пов’язана з осудом, засудженням правопорушника, що не характерно для заходів кримінального процесуального примусу. Крім того, у санкціях, на відміну від заходів примусу, встановлені вид та межі потенційного стягнення, що визначає державний орган і службова особа, які ведуть кримінальне провадження;

– позиції щодо взаємозв’язку кримінальної процесуальної відповідальності та кримінальних процесуальних санкцій – вони співвідносяться між собою як категорії можливості (санкція є потенційним наслідком вчинення кримінального процесуального правопорушення, який може і не настати) та дійсності (відповідальність є одним з невідворотних наслідків вчинення кримінального процесуального правопорушення);

– теоретичні положення про те, що у сфері кримінального провадження в аспекті позитивних санкцій кримінальних процесуальних норм доречніше вести мову не про заохочення, заслуги, а про погодження, дозволи;

– дефініцію негативних кримінальних процесуальних санкцій як санкцій, що передбачають несприятливі наслідки для учасника кримінальних процесуальних відносин, який порушив диспозицію норми кримінального процесуального закону, містять осуд та негативну оцінку його процесуальним рішенням, діям, бездіяльності.

Дістали подальший розвиток:

– позиції дослідників про те, що логічна структура норм кримінального процесуального права залишається незмінною – триелементною, незважаючи на різне спрямування кримінальних процесуальних санкцій – негативне і позитивне;

– доктринальні підходи з приводу того, що диспозиції норм кримінального процесуального права охороняють та захищають не тільки його власні санкції, але й санкції, закріплені в інших галузях матеріального права;

– теоретичні уявлення, що поняття «санкції норм кримінального процесуального права» є родовим. За джерелом закріплення такі санкції бувають двох видів: а) санкції, безпосередньо встановлені у кримінальному процесуальному праві (кримінальні процесуальні санкції); б) санкції інших галузей права, що забезпечують реалізацію диспозиції кримінальної процесуальної норми;

– наукові напрацювання про те, що ефективність досудового розслідування є співвідношенням процесуальних дій, процесуальних рішень, реалізованих учасниками кримінального провадження, а також їх результатів із положеннями КПК України, що визначають підстави, умови і порядок їх проведення чи прийняття, з урахуванням оптимальних затрат часу та зусиль на це;

– характеристика санкцій кримінального процесуального законодавства держав ЄС, у якому, з одного боку, кількість закріплених кримінальних процесуальних санкцій значно менша у порівнянні з кримінальним процесуальним

законодавством України, а з іншого, – такі санкції є значно суворішими за змістом.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у межах дослідження висновки, теоретичні положення та науково обґрунтовані пропозиції можуть бути використані:

- у правотворчій діяльності – для удосконалення регламентації кримінальних процесуальних санкцій. Пропозиції і рекомендації, викладені у дисертації, прийняті та використовують у практичній діяльності прокуратури Волинської області (акт впровадження від 11 червня 2020 р.);

- у правозастосовній діяльності – під час вирішення питань щодо застосування кримінальних процесуальних санкцій, у процесі підвищення кваліфікації суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів;

- у науково-дослідній роботі – як основа для подальшого розвитку вчення про кримінальні процесуальні санкції;

- у навчальному процесі – при викладанні та вивченні курсу «Кримінальне процесуальне право України», при підготовці методичних матеріалів, курсів лекцій, спеціальних курсів, посібників, підручників, науково-практичних коментарів до КПК України. Результати дисертації використовують у навчальному процесі юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету під час викладання дисципліни «Кримінальний процес» (акт впровадження від 28 травня 2020 р.).

Апробація результатів дисертації. Дисертація виконана та обговорена на засіданні кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, схвалена та рекомендована до захисту. Основні положення дослідження відображені на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових і науково-практичних конференціях: «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (10–11 жовтня 2014 року, м. Херсон), «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (7–8 серпня 2015 року, м. Одеса), «Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів» (9–10 жовтня 2015 року, м. Київ), «Проблеми державотворення і захисту прав людини» (4–5 лютого 2016 року, 7–8 лютого 2017 року, м. Львів), «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (15–16 березня 2019 року, м. Харків), «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (21–22 червня 2019 року, м. Запоріжжя), «Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство у контексті реформи кримінальної юстиції» (31 травня 2019 року, м. Львів).

Структура та обсяг дисертації визначена її метою та завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що включають 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (184 назви) та додатків. Загальний обсяг дисертації 226 сторінок, з яких основний текст – 187 сторінок, список використаних джерел викладений на 19 сторінках, додатки – на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, з'ясовано її зв'язок із науковими програмами, планами, темами та ступінь наукової розробки, визначено об'єкт і предмет дослідження, окреслено його мету і завдання, викладено методологічну основу роботи, сформульовано положення, які характеризують її наукову новизну, пояснено практичне значення результатів дослідження, наведено дані про апробацію його результатів, структуру і обсяг дисертації.

Розділ 1 «Суть, поняття та ознаки кримінальних процесуальних санкцій» складається з трьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1. «Стан дослідження проблематики кримінальних процесуальних санкцій»** звернено увагу на те, що хоча закладені науковцями радянського періоду основи вчення про санкції у кримінальному процесі досі не втратили актуальності, не достатньо з'ясованою залишається проблематика правової природи, видів, особливостей конструювання та функціонального призначення санкцій, що застосовують у кримінальному провадженні. Наукові розвідки з цих питань у сучасній процесуальній літературі поодинокі.

Відзначено, що відсутність концептуального розуміння суті санкцій у кримінальному процесі України зумовлює плюралізм наукових підходів з цієї проблематики. Цей факт, а також дія КПК України 2012 р., на жаль, не стали рушійною силою для монографічних досліджень в означеному напрямі. Тож проблематика санкцій у кримінальному процесі вимагає належного теоретичного підходу.

У **підрозділі 1.2. «Поняття та ознаки кримінальних процесуальних санкцій»** стверджується, що більшість учених-процесуалістів розглядають кримінальну процесуальну відповідальність у негативному (ретроспективному) значенні. Звідси й вузький підхід до розуміння санкцій у кримінальному провадженні. Дослідники тлумачать цю категорію винятково у значенні негативної санкції, спрямованої проти відступів від диспозицій кримінальних процесуальних норм.

Утім, з обґрунтуванням та поширенням теорії позитивної (перспективної, проспективної) кримінальної процесуальної відповідальності, дослідники доповнили зміст категорії «санкція» вказівкою на позитивний результат, який, зокрема, може виражатися у схваленні поведінки.

Дисертант вважає дискусійною позицію про наявність заохочувальних санкцій у кримінальному процесуальному праві (З. П. Коврига, С. О. Гемай). У сфері кримінального провадження в аспекті позитивних санкцій кримінальних процесуальних норм доречніше вести мову не про заохочення, заслуги, а про погодження, дозволи. Заслуги та заохочення характерні для матеріальних галузей права, тоді як у процесуальних його галузях позитивні санкції, пов'язані зі схваленням реалізації процесуальних прав, повноважень з метою забезпечення публічних інтересів.

До слова, 72,5% опитаних здобувачем респондентів дали позитивну відповідь на запитання: «Чи погоджуєтеся Ви з тим, що кримінальна процесуаль-

на санкція може полягати не тільки в осуді, але й у схваленні процесуальних дій та процесуальних рішень?»).

На підставі критичного аналізу думок, висловлених у доктрині кримінального процесу, вивчення відповідних положень кримінального процесуального закону, сформульовано такі ознаки кримінальної процесуальної санкції: 1) є елементом норми кримінального процесуального права; 2) може містити як негативні наслідки невиконання чи дії всупереч диспозиції кримінальної процесуальної норми, так і схвалення, дозвіл, пов'язані з реалізацією цієї диспозиції; 3) застосовується державними органами і службовими особами, які ведуть кримінальне провадження, а у випадках, передбачених законом, й іншими суб'єктами; 4) конкретизується в акті застосування права та у межах кримінального процесуального правовідношення; 5) містить підсумкову оцінку рішень, дій чи бездіяльності учасників кримінальних процесуальних відносин.

Обґрунтовано, що кримінальна процесуальна санкція – це елемент норми кримінального процесуального права, що містить як негативні наслідки невиконання чи недотримання диспозиції кримінальної процесуальної норми, так і погодження, дозвіл, пов'язані з реалізацією цієї диспозиції, застосовується державними органами і службовими особами, які ведуть кримінальне провадження, а у випадках, передбачених законом й іншими суб'єктами, та містить підсумкову оцінку рішень, дій чи бездіяльності учасників кримінальних процесуальних відносин.

У підрозділі 1.3. «Співвідношення кримінального процесуального примусу, кримінальної процесуальної відповідальності та кримінальних процесуальних санкцій» аргументовано, що суть кримінальної процесуальної відповідальності неможливо розкрити тільки через реалізацію санкцій кримінальних процесуальних норм. Останні є лише юридичною підставою для її застосування. Водночас, реалізація негативних санкцій кримінальних процесуальних норм пов'язана з осудом, засудженням правопорушника, що не характерно для заходів кримінального процесуального примусу. Ще однією відмінною ознакою кримінальних процесуальних санкцій порівняно із заходами кримінального процесуального примусу є встановлення першими виду та меж потенційного стягнення, що визначає державний орган і службова особа, які ведуть кримінальне провадження. Тому санкції визначають як рамки кримінальної процесуальної відповідальності, так і різновид кримінальної процесуальної діяльності щодо її реалізації.

Обґрунтовано, що до моменту вчинення процесуального правопорушення кримінальні процесуальні санкції залишаються потенційними. Констатовано, що кримінальна процесуальна відповідальність може бути реалізована тільки на підставі та у межах кримінальних процесуальних норм та визначається їх санкціями. Без кримінальної процесуальної відповідальності застосувати кримінальну процесуальну санкцію не видається можливим.

До речі, на запитання: «Чи можливе, на Вашу думку, застосування кримінальних процесуальних санкцій за межами кримінальної процесуальної відпо-

відальності?» більшість (52,5%) опитаних дисертантом респондентів дали негативну відповідь.

У Розділі 2 «Види кримінальних процесуальних санкцій» зазначено, що диспозиції норм кримінального процесуального права охороняють та захищають не тільки його власні санкції, але й санкції, закріплені в інших галузях матеріального права: кримінального, адміністративного, цивільного, а також у законодавстві, що регламентує організацію й функціонування суду, прокуратури, адвокатури, експертів. Це зумовлено системністю права.

Для класифікації усієї системи кримінальних процесуальних санкцій запропоновано використати їх поділ за наслідками виконання, дотримання чи невиконання, недотримання диспозиції кримінальної процесуальної норми. За цим критерієм усі кримінальні процесуальні санкції поділено на позитивні та негативні. Це основний критерій класифікації.

Визначено, що позитивними кримінальними процесуальними є санкції, що передбачають погодження, дозвіл учасникові кримінальних процесуальних відносин на вчинення процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень, містять позитивну оцінку його кримінальної процесуальної діяльності та спрямовані на задоволення публічного інтересу. Адресатами таких санкцій є слідчий, детектив НАБУ, прокурор, суд, Вища рада правосуддя.

За змістом позитивні кримінальні процесуальні санкції поділено на чотири групи: 1) санкції, пов'язані із погодженням і дозволом на застосування заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів кримінального процесуального примусу; 2) санкції, пов'язані із погодженням і дозволом на проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із обмеженням конституційних прав і свобод особи, та негласних слідчих (розшукових) дій; 3) санкції, пов'язані із погодженням та (або) дозволом рішень про рух кримінального провадження; 4) санкції, пов'язані із погодженням процесуальних рішень про обмеження майнових прав особи у кримінальному провадженні.

Своєю чергою, за напрямом погодження та (або) дозволу на ухвалення процесуальних рішень, у цій групі кримінальних процесуальних санкцій виокремлено три підгрупи: а) санкції, що вказують на згоду із початком кримінального провадження; б) санкції, що вказують на згоду із продовженням кримінального провадження; в) санкції, що вказують на згоду із прийняттям значущих процесуальних рішень.

Перші дві групи позитивних кримінальних процесуальних санкцій відповідають двом процесуальним формам судового контролю на досудовому провадженні: попередньому та наступному. Погодження здійснюється, а дозвіл надається з огляду на необхідність обмеження права на свободу та особисту недоторканність, права на недоторканність житла чи іншого володіння особи, права на таємницю спілкування, права на невтручання у приватне життя. Третя група позитивних кримінальних процесуальних санкцій покликана схвалити процесуальні рішення, спрямовані на виникнення, зміну та припинення кримінальних процесуальних правовідносин. Четверта група позитив-

них кримінальних процесуальних санкцій пов'язана з потребою в обмеженні права власності особи. Якщо перша та друга групи позитивних кримінальних процесуальних санкцій покликані схвалити проведення процесуальних дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів процесуального примусу, а також ухвалення процесуальних рішень, то третя і четверта групи – лише процесуальних рішень.

Негативними кримінальними процесуальними є санкції, що передбачають несприятливі наслідки для учасника кримінальних процесуальних відносин, що порушив диспозицію норми кримінального процесуального закону, містять осуд та негативну оцінку його процесуальним рішенням, діям, бездіяльності. Як правило, такі санкції пов'язані із застосуванням процесуального примусу (для прикладу, звернення застави у дохід держави, видалення із зали судового засідання за неодноразове порушення порядку у ньому).

Акцентовано, що кримінальні процесуальні санкції за суб'єктами, уповноваженими на їх застосування, поділяють на ті, що можуть бути застосовані судом, слідчим суддею, керівником органу прокуратури, прокурором, керівником органу досудового розслідування.

Своєю чергою, констатовано, що негативні санкції за характером негативних наслідків, що настають у разі порушення правила, визначеного у диспозиції норми кримінального процесуального права, охоплюють три групи санкцій: правовідновлювальні (компенсаційні), каральні та санкції недійсності.

Крім того, звернено увагу на те, що за ступенем визначеності негативні кримінальні процесуальні санкції бувають абсолютно визначеними, відносно визначеними та альтернативними.

Зазначено, що негативні кримінальні процесуальні санкції за складом можуть бути простими та складними.

Обґрунтовано, що негативні кримінальні процесуальні санкції також можна класифікувати й за характером негативних наслідків, вказівку на які вони містять, на санкції, що вказують на негативні наслідки доказового характеру, на санкції, що вказують на негативні наслідки фізичного та майнового характеру, та на санкції, що вказують на негативні наслідки організаційного характеру.

Розділ 3 «Застосування кримінальних процесуальних санкцій» охоплює три підрозділи.

У підрозділі 3.1. «Застосування кримінальних процесуальних санкцій під час досудового розслідування» проаналізовано законодавчу регламентацію таких кримінальних процесуальних санкцій як накладення грошового стягнення, зміна запобіжного заходу на більш суворий, звернення застави в дохід держави, відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування, заміна прокурора внаслідок неефективного здійснення ним нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування, скасування або зміна незаконного, необґрунтованого процесуального акта.

Обґрунтовано, що ефективність досудового розслідування є співвідношенням процесуальних дій, процесуальних рішень, реалізованих учасника-

ми кримінального провадження, а також їх результатів із положеннями КПК України, що визначають підстави, умови і порядок їх проведення чи прийняття, з урахуванням оптимальних затрат часу та зусиль на це. Тож оцінка ефективності досудового розслідування слідчого охоплює й проблематику додержання ним вимог кримінального процесуального закону.

За результатами проведеного дисертантом анкетування 99,5% респондентів позитивно відповіли на запитання: «Чи включає, на Вашу думку, поняття «ефективність досудового розслідування слідчого» додержання ним вимог кримінального процесуального закону?»

Запропоновано віднести до критеріїв ефективності здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування такі: а) відповідність нормам кримінального процесуального закону, галузевим наказам Генеральної прокуратури України та правовим позиціям, викладеним у рішеннях ВС, КСУ та ЄСПЛ; б) додержання прав і свобод учасників кримінальних процесуальних правовідносин; в) результативність процесуальних дій та рішень слідчого, детектива НАБУ під кутом зору їх спрямованості на всебічне, повне, об'єктивне та швидке з'ясування обставин, що підлягають доказуванню.

З виокремленням названих критеріїв ефективності здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування погоджується більшість опитаних здобувачем респондентів – 60%.

У підрозділі 3.2. «Застосування кримінальних процесуальних санкцій у судовому провадженні» звернено увагу на такі кримінальні процесуальні санкції як видалення із зали судового засідання за неодноразове порушення порядку у ньому, покладення на спеціаліста витрат, пов'язаних з оголошенням перерви в судовому засіданні, у разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття, визнання доказів недопустимими, зміна або скасування незаконного, необґрунтованого та несправедливого судового рішення.

Зазначено, що КПК України не містить власних санкцій за неналежну поведінку в судовому засіданні таких суб'єктів кримінального провадження як прокурор і захисник. Водночас притягнення прокурора і захисника до дисциплінарної відповідальності видається недостатньо дієвим засобом впливу. У судовій практиці випадки неприбуття за викликом прокурора чи захисника є непоодинокими. Тому з метою посилення юридичної відповідальності цих учасників кримінальних процесуальних відносин, обґрунтовано розширити систему кримінальних процесуальних санкцій, передбачивши у ч. 1 ст. 324 КПК України, що у разі неприбуття без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття в судове засідання прокурора або захисника у кримінальному провадженні, в якому його участь є обов'язковою, суд покладає на нього витрати, пов'язані з відкладенням судового розгляду.

У підрозділі 3.3. «Регламентация застосування кримінальних процесуальних санкцій у кримінальному процесуальному праві інших держав»

констатовано, що засоби впливу на порушників диспозиції норми кримінального процесуального права встановлені й у кримінальному процесуальному законодавстві інших держав.

Підкреслено, що кримінальне процесуальне право держав ЄС, з одного боку, містить значно меншу кількість кримінальних процесуальних санкцій у порівнянні з кримінальним процесуальним законодавством України, а з іншого, – такі санкції є значно суворішими за змістом. Для прикладу, за невиконання процесуальних обов'язків до учасників процесу може бути застосований штраф у розмірі до 10 000 євро або арешт строком до одного місяця. КПК України не передбачає такої суворої кримінальної процесуальної санкції як арешт. Її ефективність не викликає заперечення, однак суворість видається надмірною. Водночас, санкції мають бути пропорційними цінностям, яких вони захищають, але не перевищувати потребу. Не випадково розробники КПК України не запровадили кримінальних процесуальних санкцій подібного роду до КПК України.

ВИСНОВКИ

Дослідження поняття, ознак кримінальних процесуальних санкцій, їх розмежування із суміжними кримінальними процесуальними категоріями, здійснення класифікації та характеристика застосування кримінальних процесуальних санкцій дали можливість сформулювати низку висновків і пропозицій.

1. Аналіз розвитку доктрини кримінального процесуального права дає можливість стверджувати, що у вченні про кримінальні процесуальні санкції відсутні чіткі концептуальні підвалини. Цю категорію й надалі продовжують досліджувати у межах кримінальної процесуальної відповідальності та з прив'язкою до кримінального процесуального примусу.

2. Контекстні значення категорії «санкція» у лінгвістиці та правознавстві співпадають. Важливо наголосити, що в обох галузях науки трактування цього поняття охоплює й діяльність щодо давання дозволів на вчинення певних дій особою, наділеною владними повноваженнями (санкціонування).

Санкції правової норми можуть бути не тільки негативними, але й позитивними. Останні притаманні усім видам соціальних норм. Оскільки правові норми є різновидом соціальних, то на них також поширюється така закономірність.

3. Більшість учених-процесуалістів розглядають кримінальну процесуальну відповідальність у негативному (ретроспективному) значенні. Звідси й вузький підхід до розуміння санкцій у кримінальному провадженні.

До ознак кримінальної процесуальної санкції доцільно віднести: 1) є елементом норми кримінального процесуального права; 2) може містити як негативні наслідки невиконання чи дії всупереч диспозиції кримінальної процесуальної норми, так і схвалення, дозвіл, пов'язані з реалізацією цієї диспозиції; 3) застосовується державними органами і службовими особами, які ведуть кримінальне провадження, а у випадках, передбачених законом, іншими суб'єктами; 4) конкре-

тизується в акті застосування права та у межах кримінального процесуального правовідношення; 5) містить підсумкову оцінку рішень, дій чи бездіяльності учасників кримінальних процесуальних відносин.

Кримінальна процесуальна санкція – це елемент норми кримінального процесуального права, що містить як негативні наслідки невиконання чи недотримання диспозиції кримінальної процесуальної норми, так і погодження, дозвіл, пов'язані з реалізацією цієї диспозиції, застосовується державними органами і службовими особами, які ведуть кримінальне провадження, а також містить підсумкову оцінку рішень, дій чи бездіяльності учасників кримінальних процесуальних відносин.

4. Застосування негативних санкцій кримінальних процесуальних норм пов'язане з осудом, засудженням правопорушника, що не характерно для заходів кримінального процесуального примусу. Ще однією відмінною ознакою кримінальних процесуальних санкцій порівняно із заходами кримінального процесуального примусу є встановлення першими виду та меж потенційного стягнення, що визначає державний орган і службова особа, які ведуть кримінальне провадження.

Кримінальна процесуальна санкція та кримінальна процесуальна відповідальність співвідносяться між собою як категорії можливості (санкція є потенційним наслідком вчинення кримінального процесуального правопорушення, який може і не настати) та дійсності (відповідальність є одним з невідворотних наслідків вчинення кримінального процесуального правопорушення). До того ж, кримінальна процесуальна відповідальність виникає у зв'язку із вчиненням кримінального процесуального правопорушення, натомість застосування кримінальної процесуальної санкції породжене недотриманням чи невиконанням диспозиції норми кримінального процесуального закону.

5. Поняття «санкції норм кримінального процесуального права» є родовим. За джерелом закріплення такі санкції бувають двох видів: а) санкції, безпосередньо встановлені у кримінальному процесуальному праві (кримінальні процесуальні санкції); б) санкції інших галузей права, що забезпечують реалізацію диспозиції кримінальної процесуальної норми.

Для класифікації усієї системи кримінальних процесуальних санкцій необхідно використати їх поділ за наслідками виконання, дотримання чи невиконання, недотримання диспозиції кримінальної процесуальної норми. За цим критерієм усі кримінальні процесуальні санкції можна поділити на позитивні та негативні. Це основний критерій класифікації.

Позитивними кримінальними процесуальними є санкції, що передбачають погодження, дозвіл учасникові кримінальних процесуальних відносин на вчинення процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень, містять позитивну оцінку його кримінальної процесуальної діяльності та спрямовані на задоволення публічного інтересу.

За змістом позитивні кримінальні процесуальні санкції можна поділити на чотири групи: а) санкції, пов'язані із погодженням і дозволом на засто-

сування заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів кримінального процесуального примусу; б) санкції, пов'язані із погодженням і дозволом на проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із обмеженням конституційних прав і свобод особи, та негласних слідчих (розшукових) дій; в) санкції, пов'язані із погодженням та (або) дозволом рішень про рух кримінального провадження; г) санкції, пов'язані із погодженням процесуальних рішень про обмеження майнових прав особи у кримінальному провадженні.

Негативними кримінальними процесуальними є санкції, що передбачають несприятливі наслідки для учасника кримінальних процесуальних відносин, що порушив диспозицію норми кримінального процесуального закону, містять осуд та негативну оцінку його процесуальним рішенням, діям, бездіяльності. Як правило, такі санкції пов'язані із застосуванням процесуального примусу.

Негативні кримінальні процесуальні санкції можна класифікувати й за характером негативних наслідків, вказівку на які вони містять, на санкції, що вказують на негативні наслідки доказового характеру, на санкції, що вказують на негативні наслідки фізичного та майнового характеру, та на санкції, що вказують на негативні наслідки організаційного характеру.

6. Ефективність досудового розслідування є співвідношенням процесуальних дій, процесуальних рішень, реалізованих учасниками кримінального провадження, а також їх результатів із положеннями КПК України, що визначають підстави, умови і порядок їх проведення чи прийняття, з урахуванням оптимальних затрат часу та зусиль на це. Оцінка ефективності досудового розслідування слідчого охоплює й проблематику додержання ним вимог кримінального процесуального закону.

До критеріїв ефективності здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування належать: а) відповідність нормам кримінального процесуального закону, галузевим наказам Генеральної прокуратури України та правовим позиціям, викладених у рішеннях ВС, КСУ та ЄСПЛ; б) додержання прав і свобод учасників кримінальних процесуальних правовідносин; в) результативність процесуальних дій та рішень слідчого, детектива НАБУ під кутом зору їх спрямованості на всебічне, повне, об'єктивне та швидке з'ясування обставин, що підлягають доказуванню.

7. КПК України не містить власних санкцій за неналежну поведінку прокурора і захисника в судовому засіданні. Водночас притягнення прокурора і захисника до дисциплінарної відповідальності, видається недостатньо дієвим засобом впливу. У судовій практиці випадки неприбуття за викликом прокурора чи захисника є непоодинокими. Тому з метою посилення юридичної відповідальності цих учасників кримінальних процесуальних відносин, доречно розширити систему кримінальних процесуальних санкцій, передбачивши у ч. 1 ст. 324 КПК України, що у разі неприбуття без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття в судове засідання прокурора або захисника у кримінальному провадженні, в якому його участь є обов'язковою, суд покладає на нього витрати, пов'язані з відкладенням судового розгляду.

8. Розробники КПК України запозичили положення щодо застосування деяких кримінальних процесуальних санкцій з КПК інших держав та відтворили їх із незначними змінами у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві. Кількість кримінальних процесуальних санкцій, закріплена у КПК держав ЄС, значно менша у порівнянні з кримінальним процесуальним законодавством України, однак такі санкції є значно суворішими за змістом. Так, КПК України не передбачає такої кримінальної процесуальної санкції як арешт. Крім того, розмір штрафу (аналог вітчизняного накладення грошового стягнення) значно (у кілька разів) вищий, ніж відповідно до КПК України. З приводу каральних кримінальних процесуальних санкцій зазначимо, що незважаючи на їх майновий чи фізичний характер, вони є дуже суворими. Понад те, сама можливість застосування цих санкцій чинить на потенційного порушника диспозицій кримінальних процесуальних норм чималий психологічний тиск.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, які відображають основні результати дисертації:

1. Сопронюк О. Класифікація кримінально-процесуальних санкцій. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2. С. 194–199.
2. Сопронюк О. Грошове стягнення як кримінально-процесуальна санкція за неприбуття за викликом на досудовому розслідуванні. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2016. Випуск 63. С. 205–215.
3. Сопронюк О. Поняття санкції у теорії права. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1. С. 234–240.
4. Сопронюк О. Проблемні питання теорії та практики застосування приводу в кримінальному процесі України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 2. С. 154–158.
5. Сопронюк А. Международно-правовой опыт применения санкций в уголовном судопроизводстве. *Leges si Viata*. 2019. № 8/2. С. 114–118.
6. Сопронюк О. А. Кримінальне процесуальне правопорушення як підстава застосування санкцій у кримінальному провадженні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 1. Т. 1. С. 228–232.
7. Сопронюк О. А. Місце санкцій у структурі кримінально-процесуальної норми. *Право.ua*. 2019. № 2. С. 108–115.
8. Сопронюк О. Накладення грошового стягнення як кримінально-процесуальна санкція. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 1. С. 140–149.
9. Сопронюк О. А. Сучасний стан та теоретико-правові аспекти дослідження санкцій у механізмі кримінально-процесуального регулювання. *Наше право*. 2019. № 2. С. 161–168.

10. Сопронюк О. А. Поняття та ознаки кримінальних процесуальних санкцій. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 2020. № 2. С. 57–61.

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

1. Сопронюк О. А. Поняття кримінально-процесуальних санкцій. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні»* (10–11 жовтня 2014 року, м. Херсон). Херсон: Юридичний факультет Херсонського державного університету, 2014. С. 337–339.

2. Сопронюк О. А. Санкції у кримінальному провадженні України. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики»*. (7–8 серпня 2015 року, м. Одеса). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2015. С. 128–129.

3. Сопронюк О. А. Класифікація кримінально-процесуальних санкцій за способом реагування: дискусійні аспекти. *Міжнародна науково-практична конференція «Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів»* (9–10 жовтня 2015 року, м. Київ). К.: Центр правових наукових досліджень, 2015. С. 117–121.

4. Сопронюк О. А. Кримінально-процесуальні порушення та зловживання правом: співвідношення понять. *Проблеми державотворення і захисту прав людини. Матеріали XXII звітної науково – практичної конференції* (4–5 лютого 2016 року, м. Львів): у 2 ч. Ч. 2. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. С. 237–240.

5. Сопронюк О. А. Звернення застави в дохід держави як кримінально-процесуальна санкція. *Проблеми державотворення і захисту прав людини. Матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції* (7–8 лютого 2017 року, м. Львів): у 2 ч. Ч. 2. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. С. 247–251.

6. Сопронюк О. А. Поняття та сутність кримінально-процесуальних санкцій. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (15–16 березня 2019 року, м. Харків). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2019. С. 91–94.

7. Сопронюк О. А. Зміна запобіжного заходу на більш суворий як кримінально-процесуальна санкція. *Юридичні науки: проблеми та перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (21–22 червня 2019 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2019. С. 133–135.

8. Сопронюк О. А. Основні теоретико-правові підходи до співвідношення примусу, відповідальності та санкцій у кримінальному процесі. *Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство у контексті реформи кримінальної юстиції: матеріали науково-практичного семінару* (31 травня 2019 року, м. Львів). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 230–235.

АНОТАЦІЯ

Сопронюк О. А. Кримінальні процесуальні санкції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України. Львів, 2020.

У роботі досліджено теоретичні та прикладні питання, пов'язані із кримінальними процесуальними санкціями. Висвітлено суть та значення кримінальних процесуальних санкцій, сформульовано їхні ознаки, дефініцію та розглянуто співвідношення із суміжними категоріями, здійснено класифікацію кримінальних процесуальних санкцій, охарактеризовано їх застосування під час досудового розслідування і судового провадження, розкрито проблематику застосування кримінальних процесуальних санкцій у кримінальному процесуальному праві інших держав.

На підставі аналізу норм КПК України, відповідних положень кримінального процесуального законодавства інших держав та доктринальних підходів, сформульовані пропозиції щодо вдосконалення вітчизняного кримінального процесуального закону.

Ключові слова: кримінальне процесуальне право, кримінальний процесуальний примус, кримінальна процесуальна відповідальність, санкції норм кримінального процесуального права, кримінальні процесуальні санкції, позитивні санкції, негативні санкції, порушення, несприятливі наслідки, погодження, дозвіл, правовідновлювальні санкції, каральні санкції, санкції недійсності.

АННОТАЦИЯ

Сопронюк А. А. Уголовно-процессуальные санкции. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. Львов, 2020.

В работе исследованы теоретические и прикладные вопросы, связанные с уголовно-процессуальными санкциями. Освещены суть и значение уголовно-процессуальных санкций, сформулированы их признаки, дефиниция, рассмотрено соотношение со смежными категориями, осуществлена классификация уголовно-процессуальных санкций, охарактеризованы их применения во время досудебного расследования и судебного производства, раскрыта проблематика применения уголовно-процессуальных санкций в уголовно-процессуальном праве других государств.

На основании анализа норм УПК Украины, соответствующих положений уголовно-процессуального законодательства других государств и научных подходов, сформулированы предложения по усовершенствованию отечественного уголовно-процессуального закона.

Ключевые слова: уголовно-процессуальное право, уголовно-процессуальное принуждение, уголовно-процессуальная ответственность, санкции норм уголовно-процессуального права, уголовно-процессуальные санкции, позитивные санкции, негативные санкции, нарушения, неблагоприятные последствия, согласования, разрешение, правосстановительные санкции, карательные санкции, санкции недействительности.

SUMMARY

Sopronyuk O. A. Criminal Procedural Sanctions in the criminal procedure of Ukraine. – Scientific qualification work on the rights of a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree of Juridical Sciences in the specialty 12.00.09 «Criminal procedure and criminalistics; forensic examination; law enforcement intelligence operations». – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine. Lviv, 2020.

The topicality of the subject of criminal procedural sanctions is due to the lack of a clear conceptual basis in the scientific field. This category is still the object of research within the criminal procedural responsibility and with regard to the criminal procedure compulsion. The lack of conceptual understanding of the essence of sanctions in the criminal procedure of Ukraine calls forth the pluralism of scientific approaches to this issue. Therefore the question of sanctions in the law of criminal procedure requires a proper theoretical approach.

It is stated that a criminal procedural sanction is an element of a norm of criminal procedure law which comprises both the negative consequences of failure to carry out or comply with the disposition of criminal procedural norm, and the approval, permission, related to the implementation of this disposition, is used by the state bodies and public individuals that conduct criminal proceedings. It also contains the conclusive evaluation of decisions, actions, or inactivity of the participants of criminal procedure relations.

It has been found out that the implementation of negative sanctions of criminal procedure norms is connected with the blame, condemnation of the malefactor, which is not typical for the measures of *capias ad respondendum* in the criminal procedure. Another distinctive feature of criminal procedural sanctions in comparison with the measures of *capias ad respondendum* in the criminal procedure are defining the kind and restrictions of potential monetary penalty in the former by a state body or a public individual that conducts the criminal proceedings. Therefore, sanctions determine both the limits of the criminal procedural responsibility and the kind of criminal procedural activity on its implementation.

The study also found that the criminal procedural sanction indicates not only the punishment of the criminals but also any kind of consequences unfavourable for the lawbreaker which arise from their breach of or noncompliance with the disposition. By the time of the commission of a procedural offense the criminal procedural sanctions remain potential.

The paper supports the argument that the criminal procedural responsibility can only be assigned on the ground of and within the framework of the criminal procedural norm and is determined by sanctions. Without criminal procedural responsibility, the imposition of criminal procedural sanctions does not seem to be possible.

It has been pointed out that the commission of the criminal procedural offense is the ground for criminal procedural responsibility while for the sanction to be imposed the offender shall fail to carry out or comply with the disposition of the criminal procedural norm.

It has been concluded that the notion which stands for the 'sanctions of the norms of criminal procedure law' is generic. According to the source of its perpetuation such sanctions can be divided into a) sanctions which are directly prescribed in the criminal procedure law (criminal procedural sanctions); b) sanctions of the other branches of law which ensure the disposition of criminal procedural norm.

The paper justifies the statement that the whole system of criminal procedural sanctions should be classified according to the consequences of implementing, compliance, or noncompliance with the disposition of criminal procedural norms. By this criterion, all the criminal procedural sanctions are supposed to fall into positive and negative ones. This is the main criterion of the classification.

It is alleged that the system of criminal procedural sanctions established in the Criminal Procedure Code of the CIS member states is similar to the domestic one.

It has been found that on the one hand, the number of criminal procedural sanctions enshrined in the criminal procedure legislation of the EU is much smaller than in the criminal procedure legislation of Ukraine, and on the other hand, such sanctions are much stricter in content.

Keywords: criminal procedure law, criminal procedural compulsion, criminal procedural responsibility, sanctions of the norms of the criminal procedure law, criminal procedural sanctions, positive sanctions, negative sanctions, violation, unfavourable consequences, approval, permission, sanctions for the restoration of rights punitive sanctions, invalidity sanctions.

Підписано до друку 20.11.2020 р. Формат 60x90/16
Обсяг 0,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com

